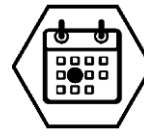

Tijmen Kuyper & Flip Krabbendam

Ontwerpen voor Collectief Wonen

Voorstellen

Flip Krabbendam

1965 - 1974 Bachelor & Master Architectuur in Delft

~1970 - nu CoHousing Architect

1981 - nu Bewoner van Centraal Wonen Delft

2011 Gepromoveerd aan de TU Delft

2023 CoWonen

Tijmen Kuyper & Flip Krabbendam

Adviseren bij het ontwerpen
van collectief wonen

-> Visie -> PvE -> Ruimtelijke opzet -> SO -> VO -> DO -> Bestek

Collectief Wonen...

Collectief Wonen...

Kan milieu vriendelijker zijn

(Tummers, 2017)

Kan **fysieke en mentale gezondheid** bevorderen (Carrere et al., 2020)

Kan **eenzaamheid** verminderen

(Kesler, 1991; Kleeman et al., 2023)

Vergroot **informele burenhulp**

(Hamers, et al., 2023)

Collectief Wonen...

Kan milieu vriendelijker zijn

(Tummers, 2017)

Kan **fysieke en mentale gezondheid** bevorderen (Carrere et al., 2020)

Kan **eenzaamheid** verminderen

(Kesler, 1991; Kleeman et al., 2023)

Vergroot **informele burenhulp**

(Hamers et al., 2023)

Maar....

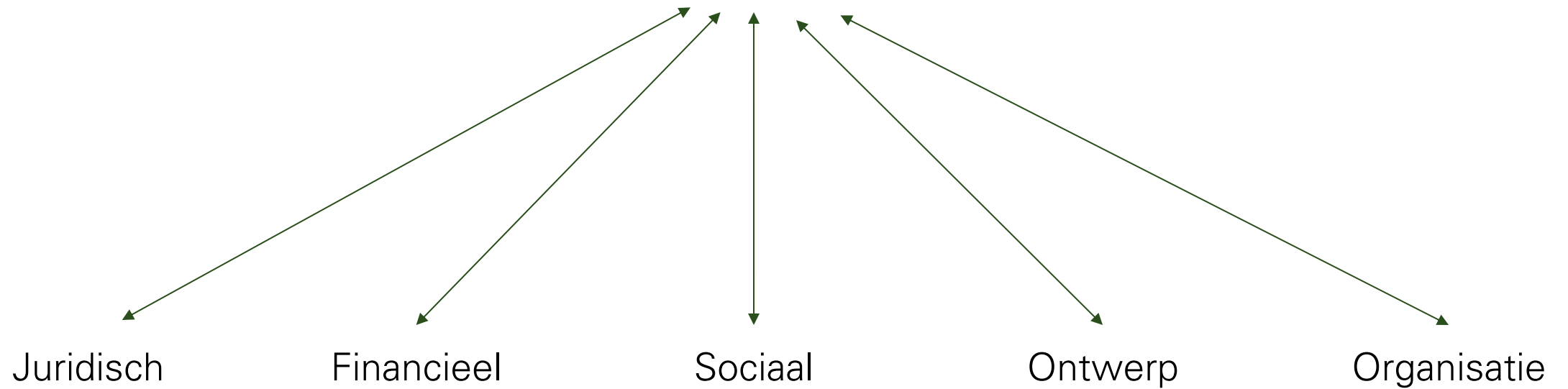
Maar alleen als bewoners **betrokken** zijn bij de gemeenschap

collectief wonen

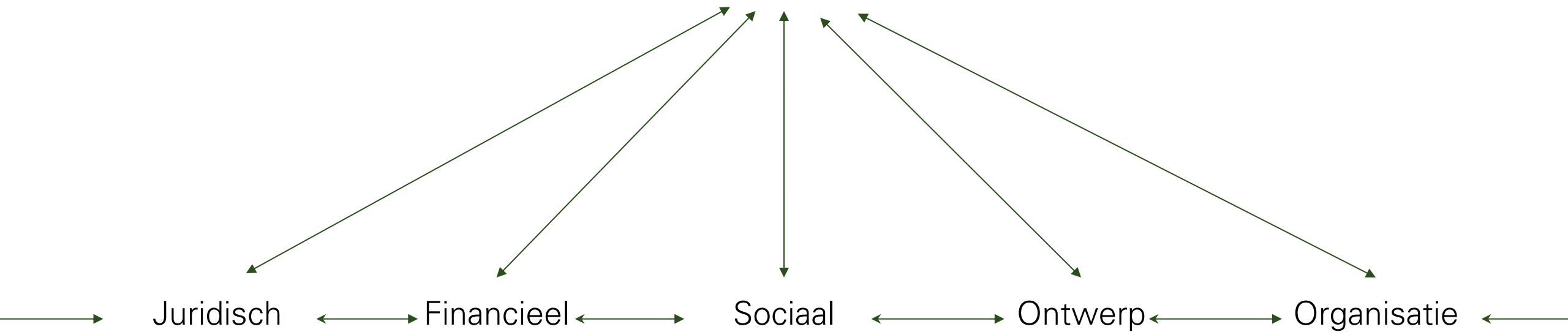
Een woonomgeving die betrokkenheid bij gemeenschap faciliteert

betrokken collectief wonen

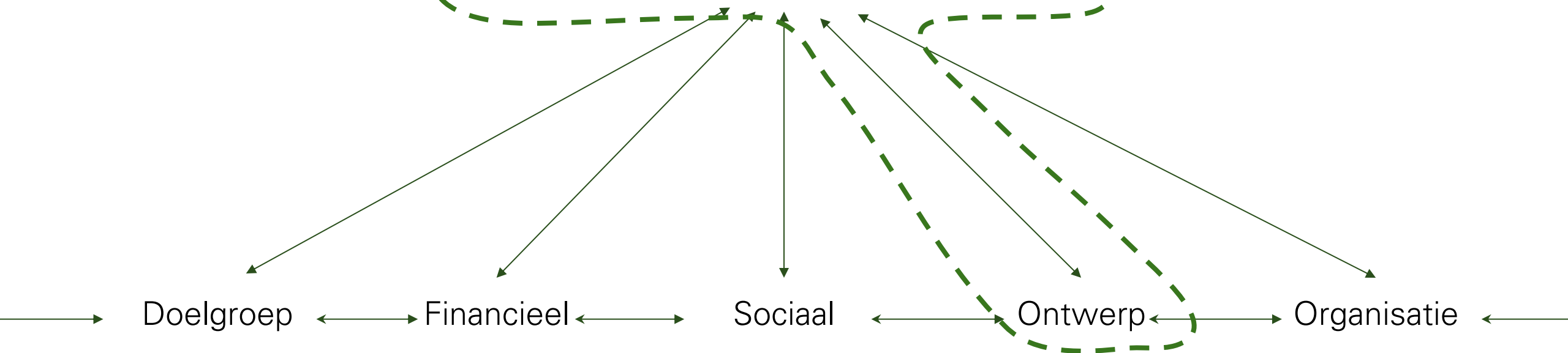
betrokken collectief wonen

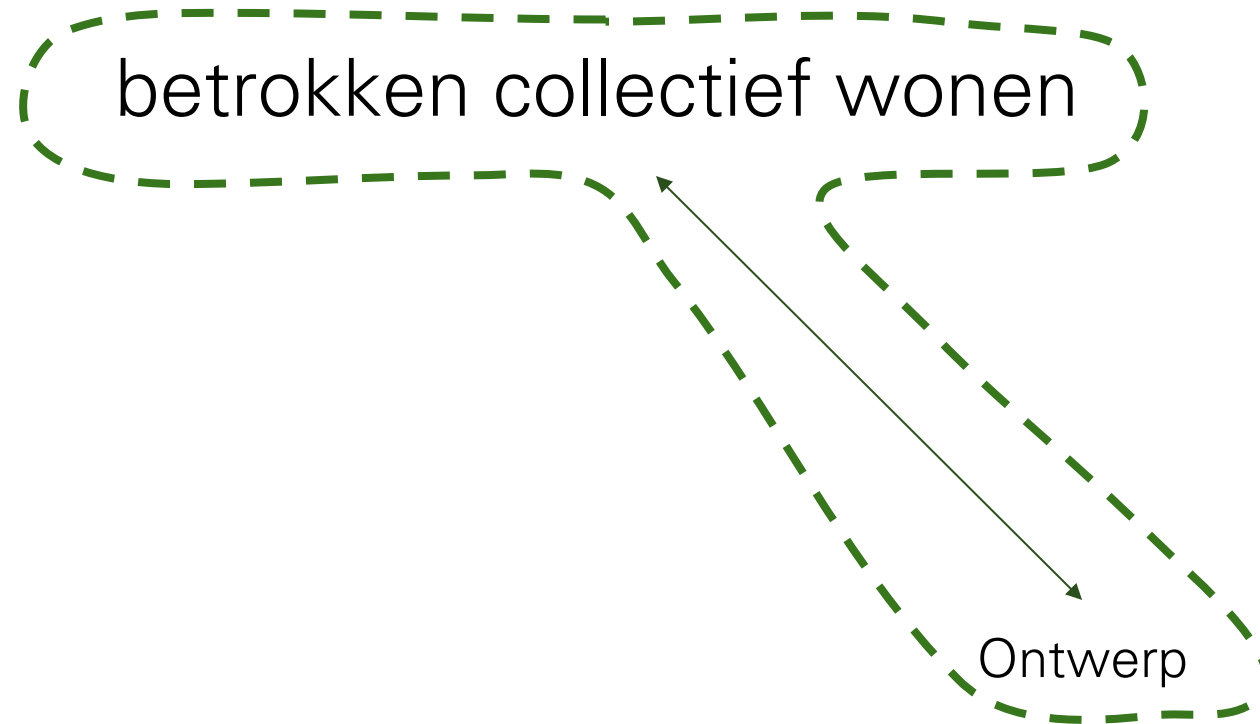

betrokken collectief wonen

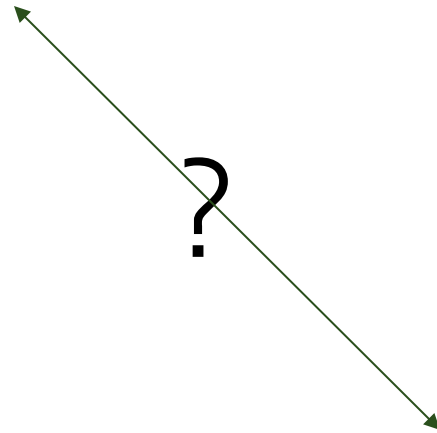

betrokken collectief wonen

betrokken collectief wonen

Ontwerp

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Bieden een context

Elk mens heeft een sociale context nodig om te weten wie je bent.

En die context, dat groepje mensen, heeft ook weer context nodig:

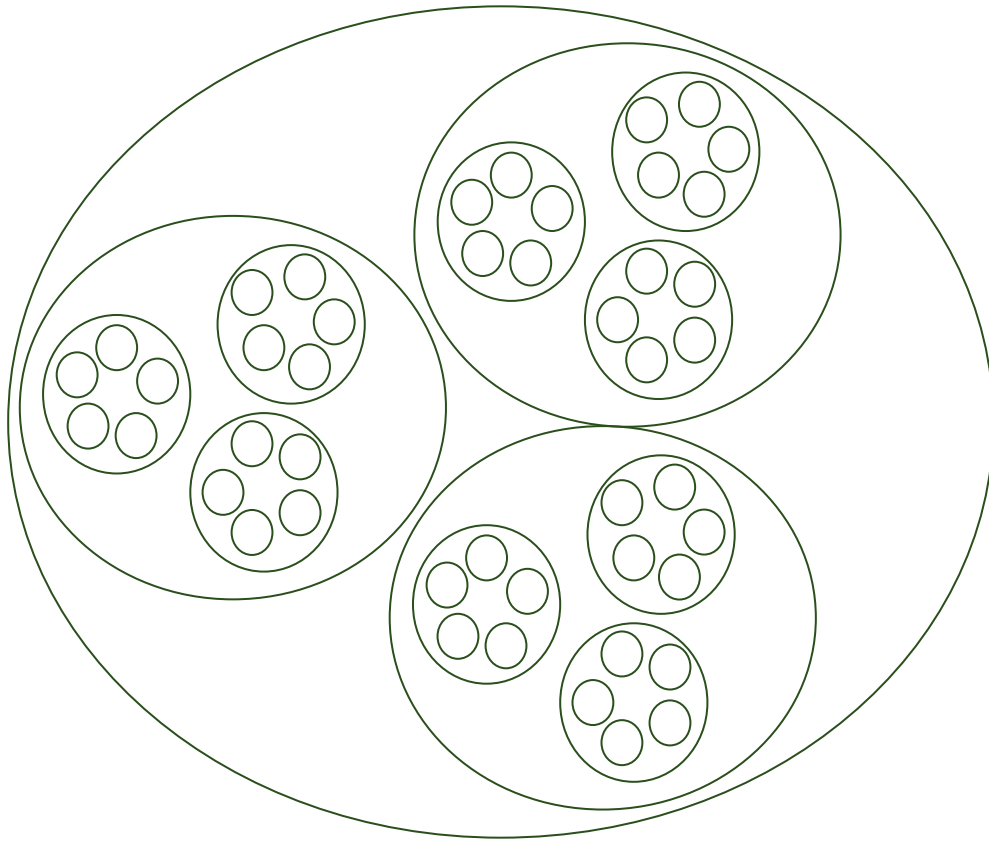
Wie ben ik, wie zijn wij?

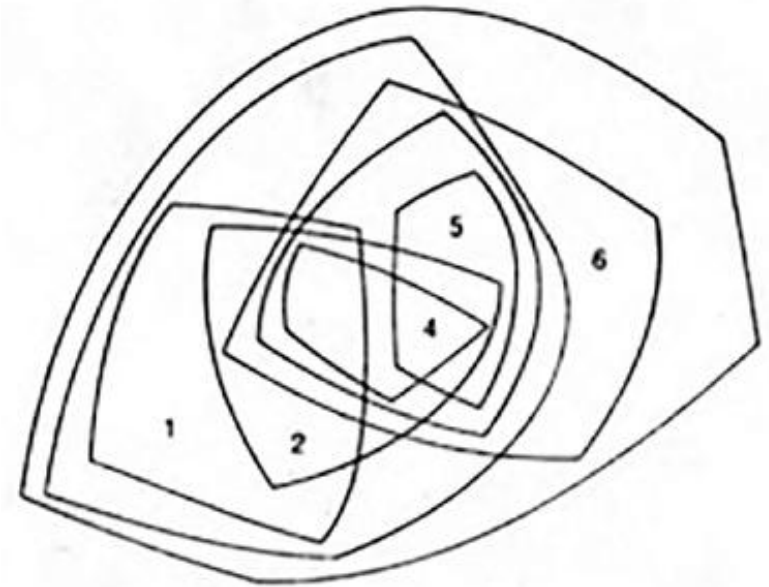
Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Boomstructuur

Met overlap

A city is not a tree – Christopher Alexander

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Wat wil je delen, met wie?

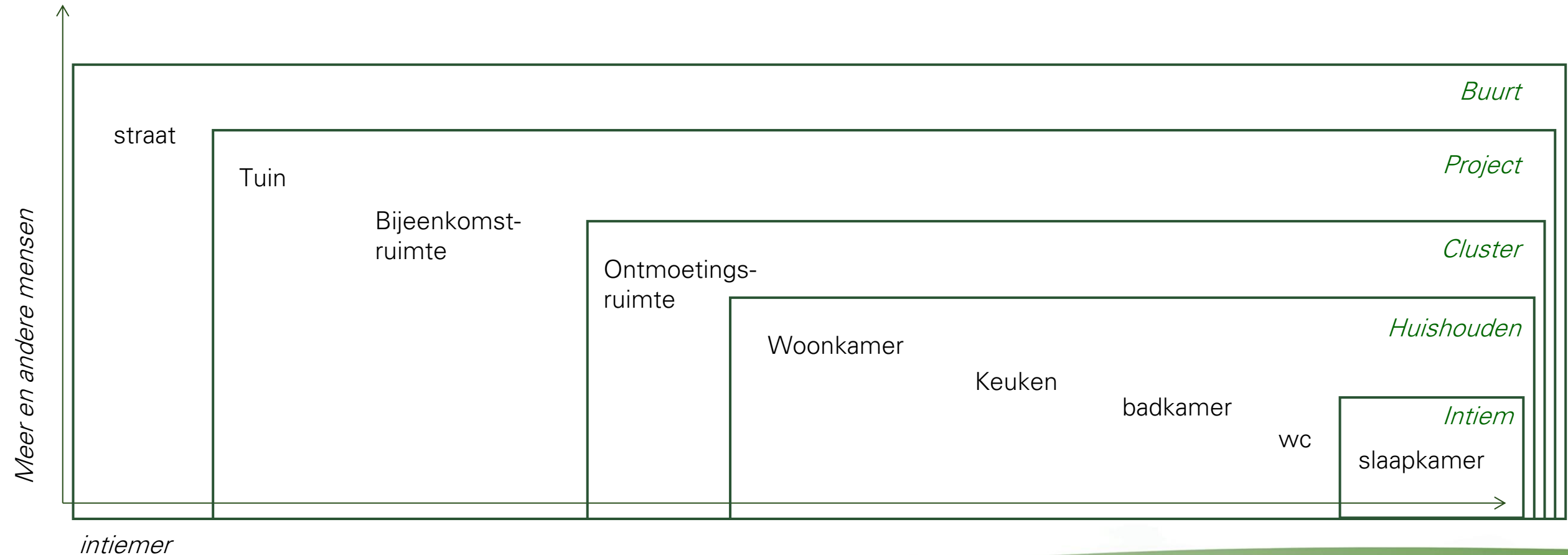
“Collectief” en “thuis” zijn niet binair maar een **spectrum**

Bedenk dus niet of je iets wilt delen, maar **met wie je iets wilt delen**

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Wat wil je delen, met wie?

CoWonen

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Voorbeeld Centraal Wonen Delft

Intiem: Privé kamer(s)
en huishouden

Etage: Keukentje & Sanitair
~ 4 personen

(woon) Eetkeuken en zitkamer
Groep: 5 - 8 personen

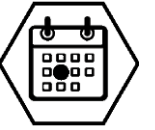
Cluster: Fietsen, wasmachines
klusruimte en tuin
10 - 15 huishoudens

Project: Bar en vergaderruimte
Verbinding met buurt
40 - 60 huishoudens

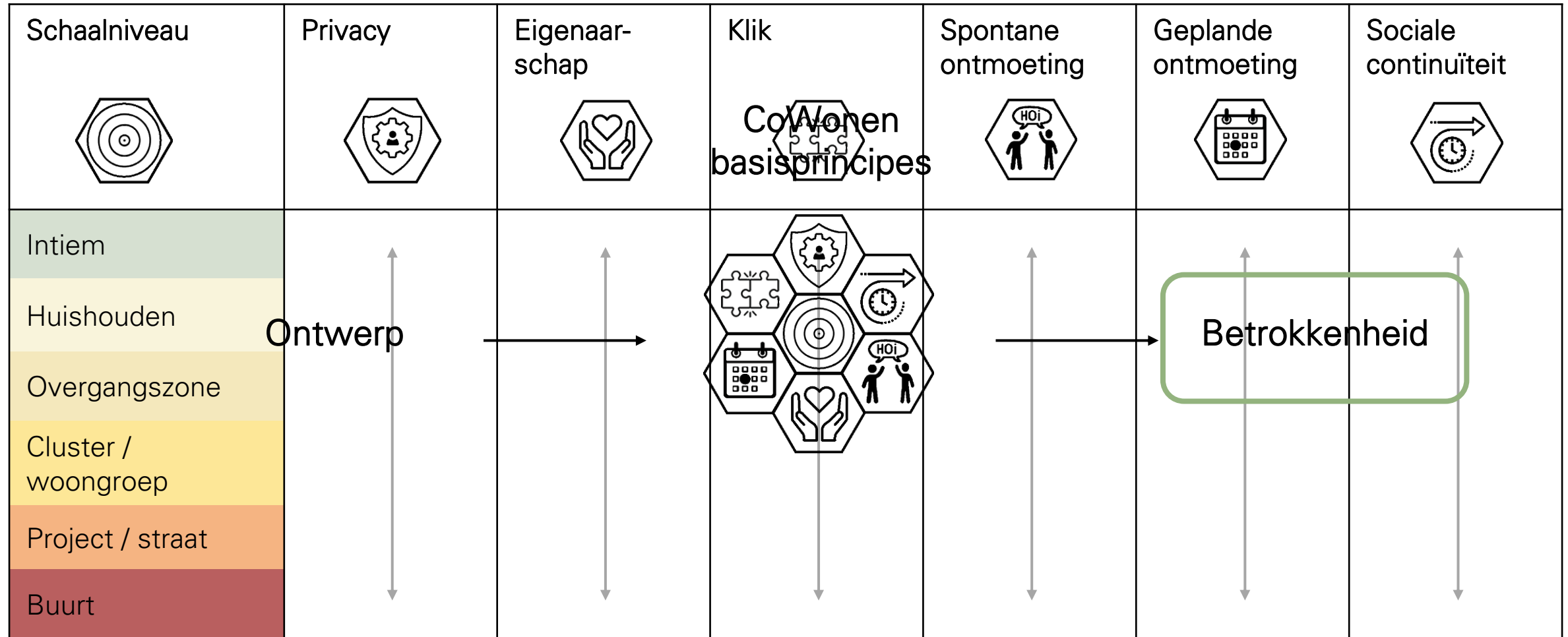
Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Basisprincipes betrokkenheid

Schaalniveau	Privacy	Eigenaarschap	Klik	Spontane ontmoeting	Geplande ontmoeting	Sociale continuïteit
						
Intiem						
Huishouden						
Overgangszone						
Cluster / woongroep						
Project / straat						
Buurt						

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Ontwerpen voor betrokkenheid

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Cohousing Bijgaardehof - Gent

Privacy is **controle** over toegang tot jou en jouw groep.
Dat geldt voor elk sociaal ruimtelijk schaalniveau.

Deze controle is niet alleen terugtrekken maar
ook juist de keuze om wel **contact** te zoeken

(Altman, 1975).

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Daarvoor moet men zich wel **veilig** voelen.
(Blom & Soomeren, 2015; Happy Homes, 2024)

Privacy is dan ook een **gradient** op
sociaal ruimtelijke **schaalniveaus**.
(Van de Wal et al., 2015; Thompson, 2024)

Het getal van Dunbar

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Eigenaarschap is het gevoel dat een plek (deels) van jou is, en je er dus **controle** over hebt.

Daar kan je dan sociaal en fysiek voor **zorgen**.

(Mantingh & Duivenvoorden, 2021; Hebert et al., 2022)

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Ook hier zijn schaalniveaus weer belangrijk.

Een ruimte die **van iedereen** is, is **van niemand**.

(Newman, 1972; KAN, 2024)

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Capitol Hill Cohousing - Canada

Ontwerp voor bewoners op
verschillende schaalniveaus
ruimte om zich toe te eigenen,
en er dus voor te zorgen.
(Hebert et al., 2022)

In Hanoi mag de liftlobby toegeëigend worden
(Nguyen et al., 2024b)

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

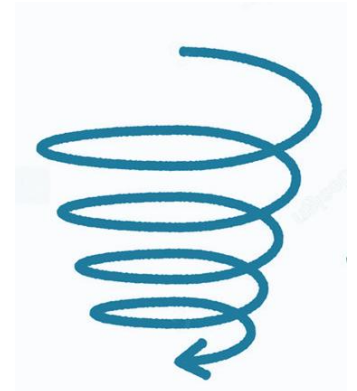
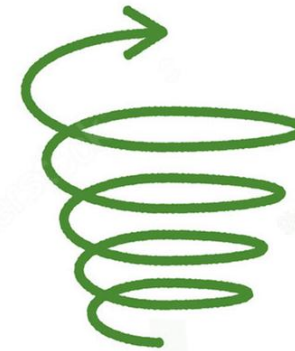

Sociale
continuïteit

Eigenaarschap kan in een **positieve of negatieve spiraal** komen

Houd rekening met

- Nabijheid
- Verantwoordelijkheid
- Investing van tijd, energie, geld, spullen, trots en meer

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Neem ook daarom bij het ontwerpen bewoners mee
in **co-creatie**. Doe dit al vanaf het PvE!

(Van den Berg et al., 2021; Prytula et al., 2024)

CoWonen PvE workshop met Wooncoöperatie Ons Groene Huis

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

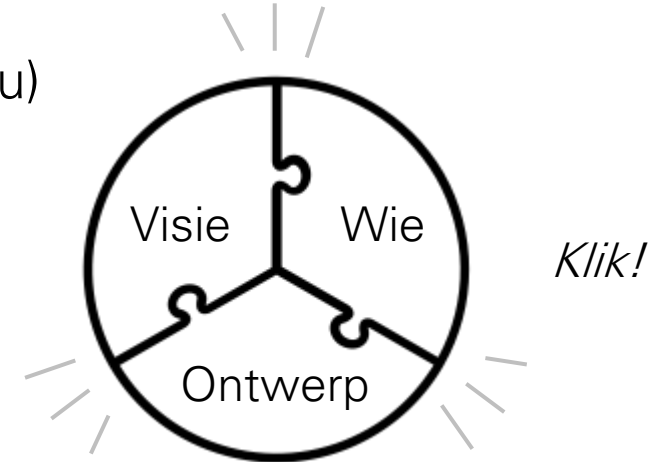
Sociale
continuïteit

Er zijn **ontelbaar veel** manieren van collectief wonen (per schaalniveau)

Een concrete **samenwoonvisie** beschrijft daarin heldere keuzes

Het **ontwerp** kan die specifieke collectieve woonvorm faciliteren

Wie er wonen moet daar goed bij passen (en mensen onderling)

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

En hoe intiemer de schaal, hoe belangrijker het is.
Dat mensen een **samenwoonvisie** delen (Kleuver, 2023)
Dan kan het **ontwerp** die samenwoonvisie faciliteren.

Dus ook controle over wie je huisgenoten en buren zijn.
Voor je huishouden ga je **daten**.
Voor je woongroep **hospiteren**.
Voor goede buren eerst **kennismaken**.

Sociale Architectuur – Johan de Kleuver (2023)

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Dezelfde kitchenette, andere samenwoonvisie (Khabitti, 2022)

Voorbeeld Mehr als Wohnen – Zurich

Één cluster selecteert op dagelijks samen eten.

De andere niet. Bewoners passen bij elkaar.

Maar het ontwerp sluit niet aan op de visies.

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

**Spontane
ontmoeting**

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Spontaan ontmoeten is **laagdrempeliger** dan gepland
(Cattel et al., 2008; Open Kaart, 2016; Thompson 2024)

Van “groet” tot spontane borrel in de avondzon

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

Sociale
continuïteit

Terloops contact is belangrijk om contacten te **onderhouden**, maar het kan ook het startpunt zijn van **nieuwe contacten**.
(Open Kaart, 2016; Molster, 2020)

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

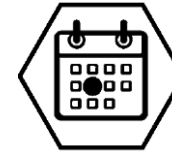
Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

**Geplande
ontmoeting**

Sociale
continuïteit

Gepland contact met een punt in de **agenda**.

Zoals gepland eten, klussen, creatief zijn etc.

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

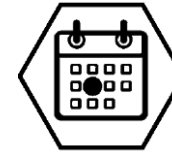
Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

**Geplande
ontmoeting**

Sociale
continuïteit

Tradities zijn belangrijk voor groepsvorming
(LVGO, 2021; de Kleuver, 2023)

Uit LVGO (2021)

Basisprincipes per schaalniveau

Privacy

Eigenaarschap

Klik

Spontane
ontmoeting

Geplande
ontmoeting

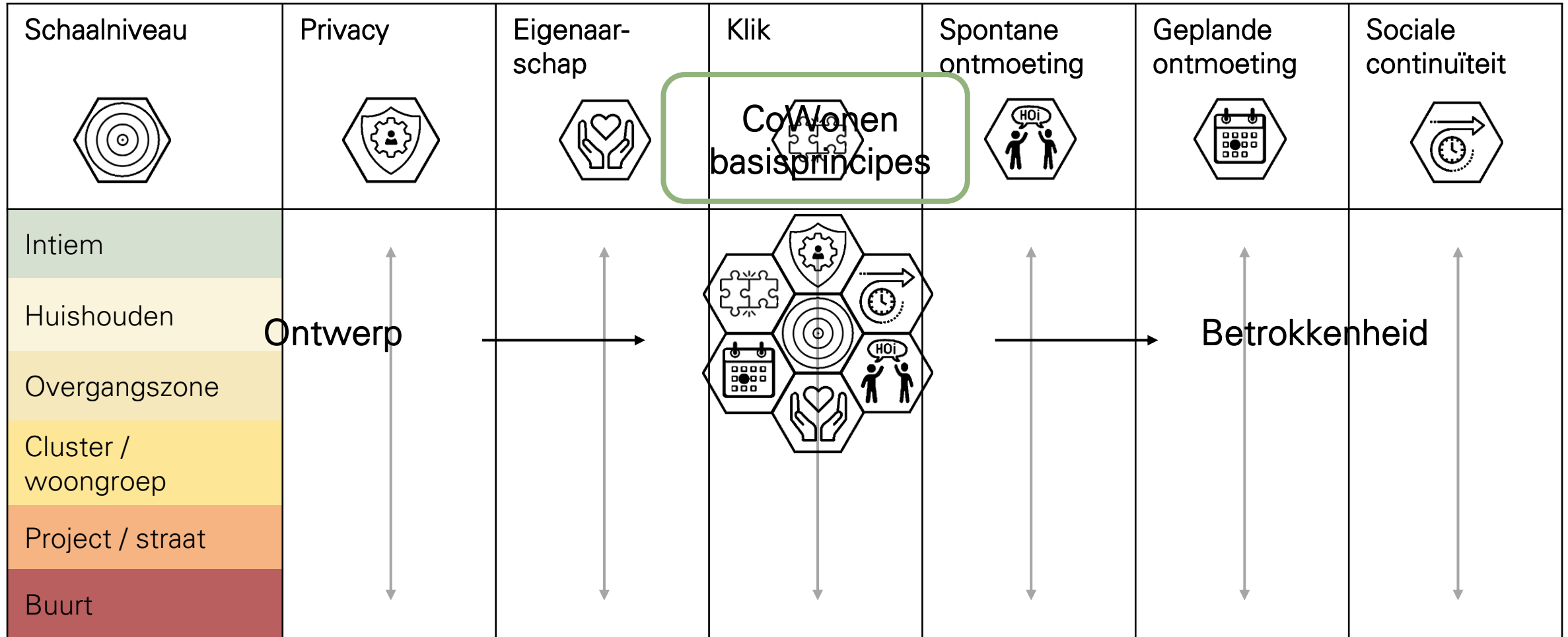
**Sociale
continuïteit**

Waardevolle relaties hebben tijd nodig om te groeien.
(Völker et al, 2007; French, et al., 2014; Happy Homes, 2024)

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Ontwerpen voor betrokkenheid

Ontwerpen met schaalniveaus

Ontwerpen met schaalniveaus

Zo vroeg mogelijk al in co-creatie.

Stel in **co-creatie** vragen als:

Welke **activiteiten** wil je delen met wie?

Waar wil je bepaalde ruimtes?

Wat zijn waarschijnlijke dagelijkse **scenario's**?

CoWonen Veld en Volume co-creatie workshop

Ontwerpen met schaalniveaus

Maak niveaus herkenbaar

Maak de schaalniveaus herkenbaar

Eventueel ook de clusters per niveau

Centraal Wonen Delft

Overgangszones

Het “cement” tussen niveaus

Overgangszones

Voorbeeld geen overgangszone

Overgangszones

Als “buffer” tussen schaalniveaus

Overgangszones

Als “verbinder” tussen schaalniveaus

80% van de spontane ontmoetingen tussen buren ontstaan op de stoep bij de voordeur.

(Mantingh & Duivenvoorden, 2021)

Overgangszones

Maatvoering is maatwerk

Hoe groter de sprong in openbaarheid

Hoe groter de overgangszone moet zijn

En bij te grote sprong, werkt het niet meer

Overgangszones

Ontwerp de zone, niet de meubels

Materialiseer de territorialiteit

Overgangszones

Zien en gezien worden

Het is een persoonlijk visitekaartje
naar een hoger schaalniveau.

En dat is belangrijk.

(Blom & Soomeren, 2015; De Bont & Kessel, 2021)

Ookal vinden we het niet allemaal mooi.

Overgangszones

Juist ook op een galerij

Knarrenhof - Gouda

Betrokkenheid met de straat

Betrokkenheid met de straat

Straat is meer dan verkeer en beheer

Langzamer verplaatsen
leidt tot meer ontmoeten
(Scotthanson, 2005; Molster, 2020)

Nu maken we ruimte voor auto's die stil staan.
Maar in in die ruimte zou ook
gemeenschap kunnen ontstaan.

Betrokkenheid met de straat

Tijdelijke (?) vakantie- / leefstraten.

- Bestaande straten komen tot leven
- Overheid biedt kans die bewoners kunnen nemen. Van leefstraten tot vervangen parkeerplekken.

Betrokkenheid bij collectieve ruimtes

Betrokkenheid bij collectieve ruimtes

Unieke reden voor spontaan gebruik

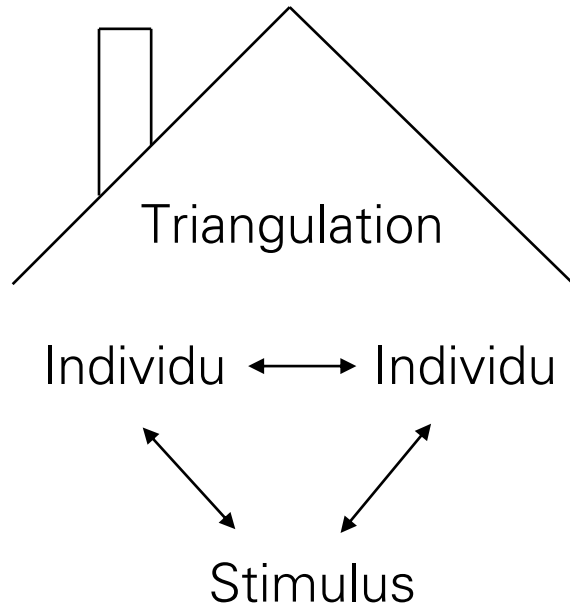
Een unieke kwaliteit om ergens te zijn

Ook alleen, iemand moet de eerste zijn

Betrokkenheid bij collectieve ruimtes

Een reden om het gesprek te openen

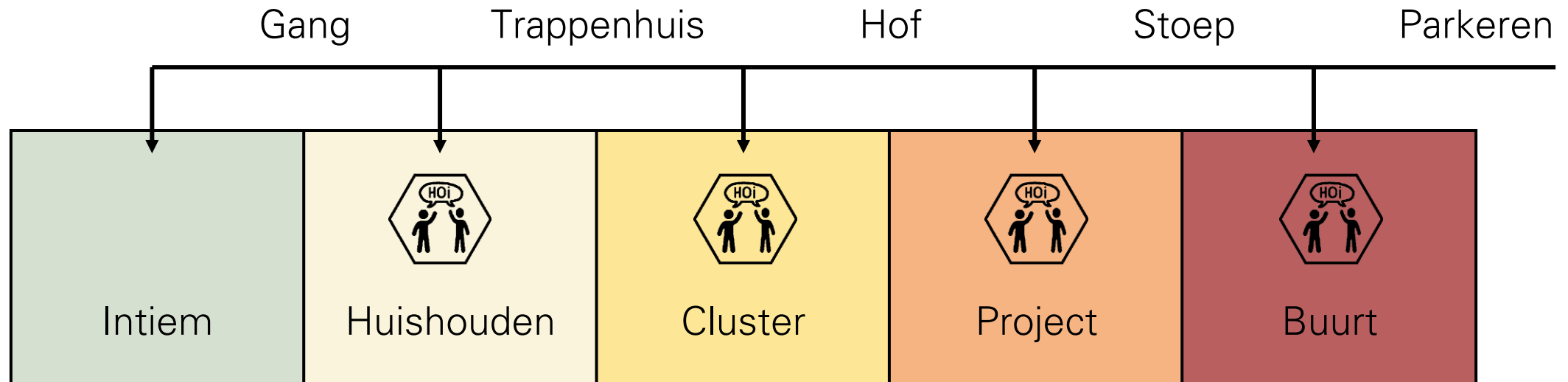

Routing is ontmoeting

Routing is ontmoeting

Dagelijkse route langs bestemmingen

Routing is ontmoeting

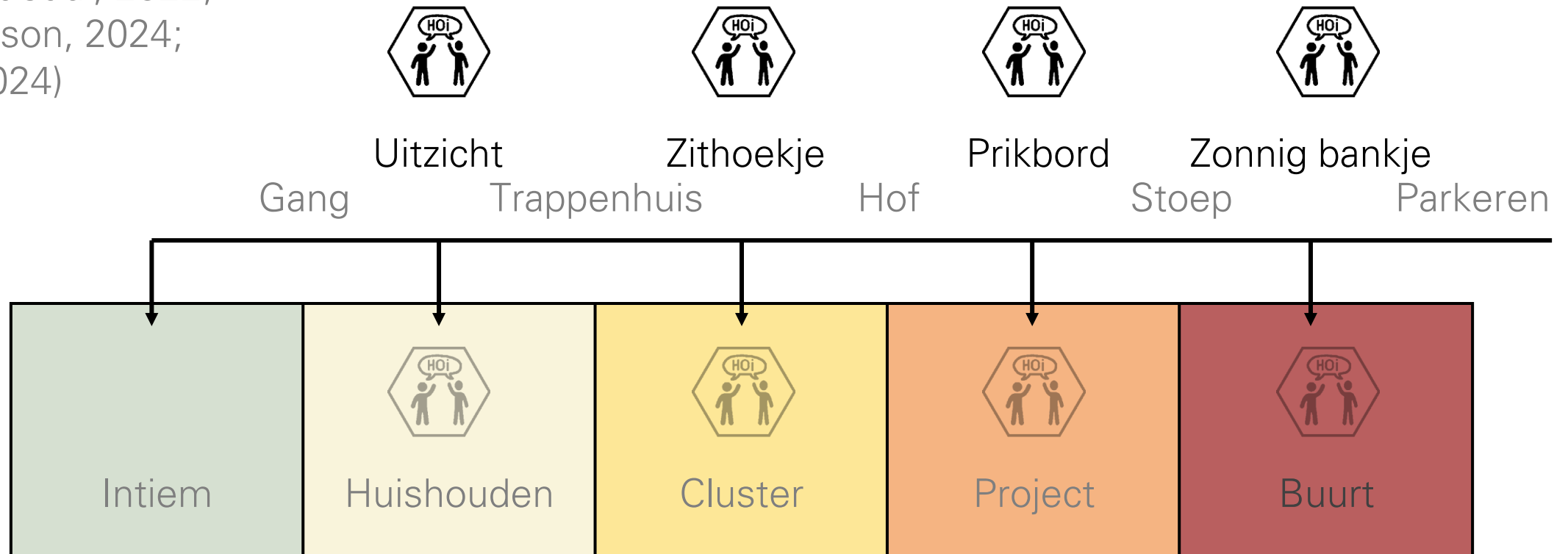
Dagelijkse route langs pauze-plekken

Plekken om even te blijven hangen

(Hebert et al, 2022;

Thompson, 2024;

Kan, 2024)

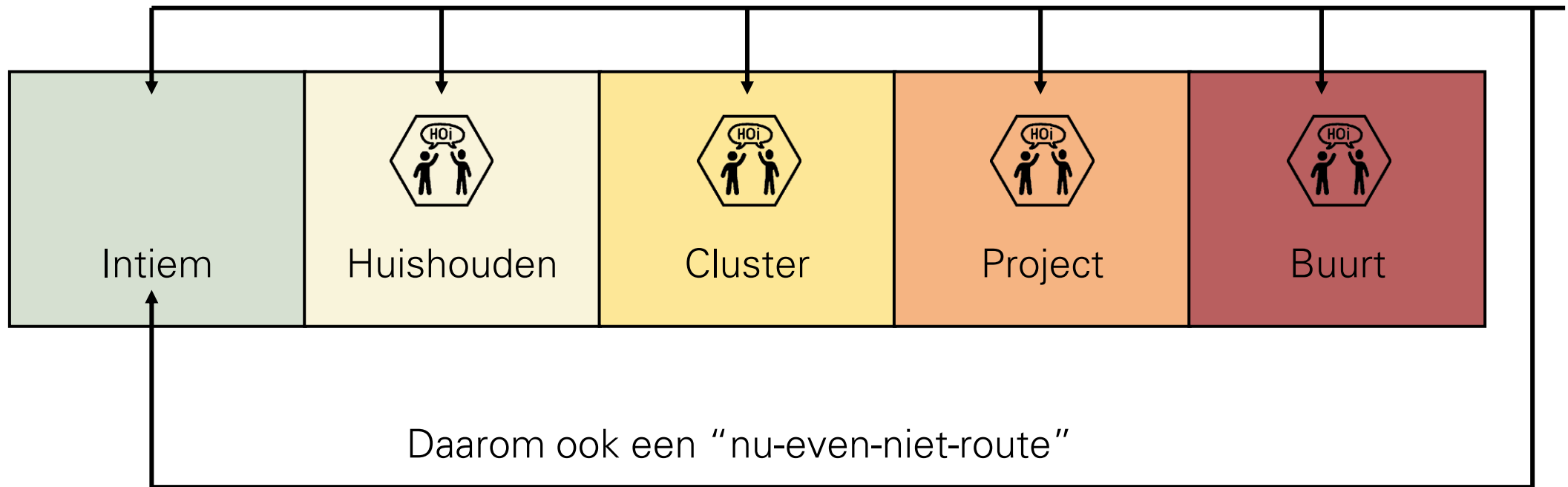

Routing is ontmoeting

Nu-even-niet route

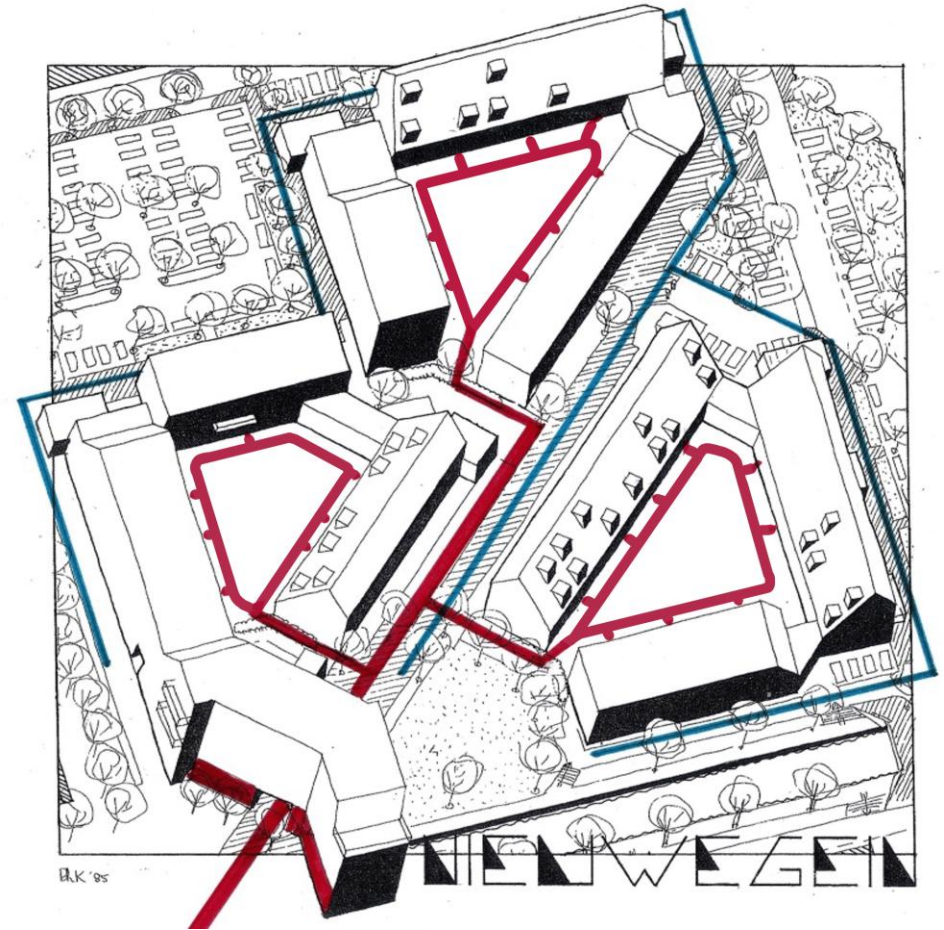
Betrokkenheid kan niet zonder privacy

Routing is ontmoeting

Voorbeeld CW Nieuwegein

Sociale route moet route zijn
van de minste weerstand

Routing is ontmoeting

Combineer “moet” met “mag”

“Moet plekken” bepalen of “Mag plekken” in de loop liggen

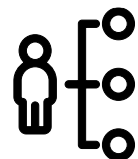
Moet plekken

- Privé woning
- Fietsenstalling
- Lift (> 3 verd.)
- Afvalcontainer
- Wasruimte
- Brievenbus
- Parkeerplaats

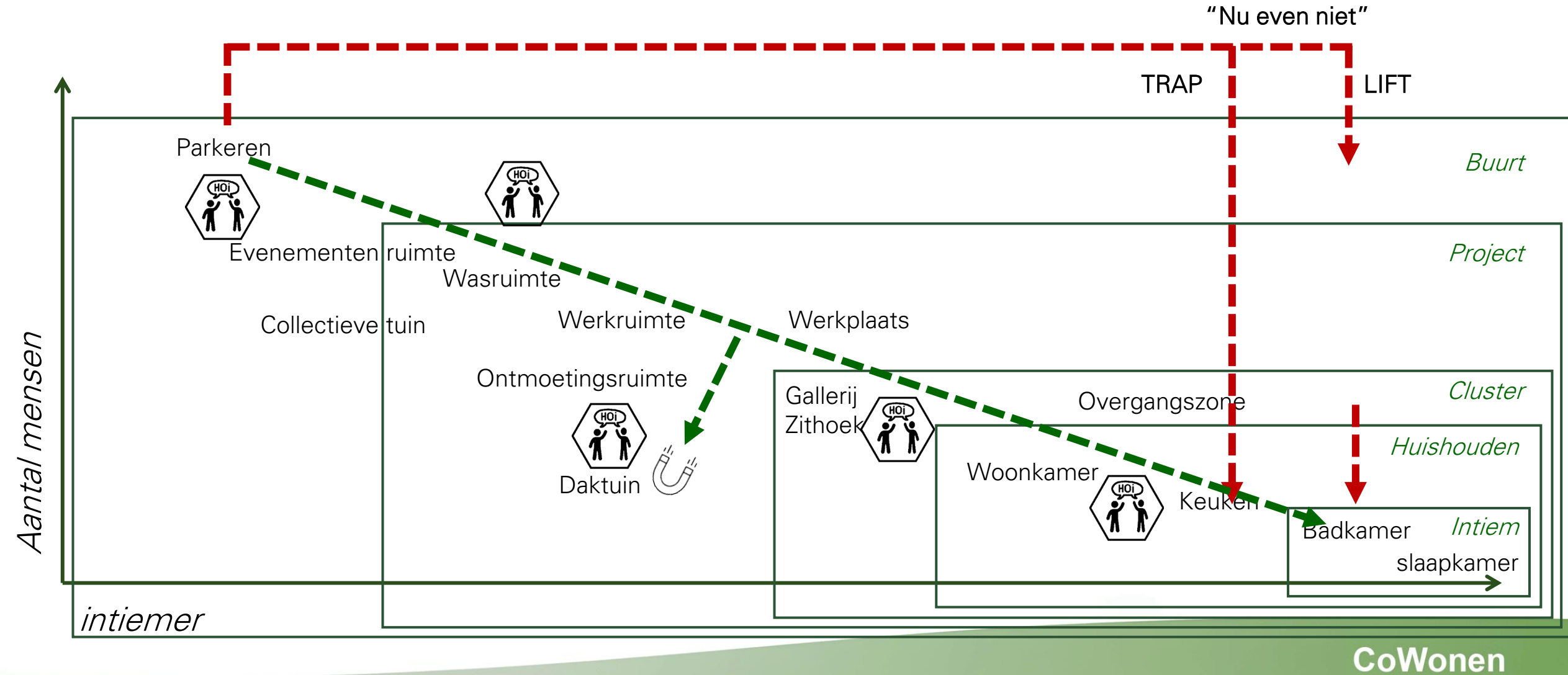
Mag plekken

- Dakterrass
- Ontmoetingsruimte
- Trap
- Collectieve keuken
- Bank
- Evenementenruimte
- Gezamenlijke tuin

Routing is ontmoeting

Ontwerpen met "moet" en "mag"

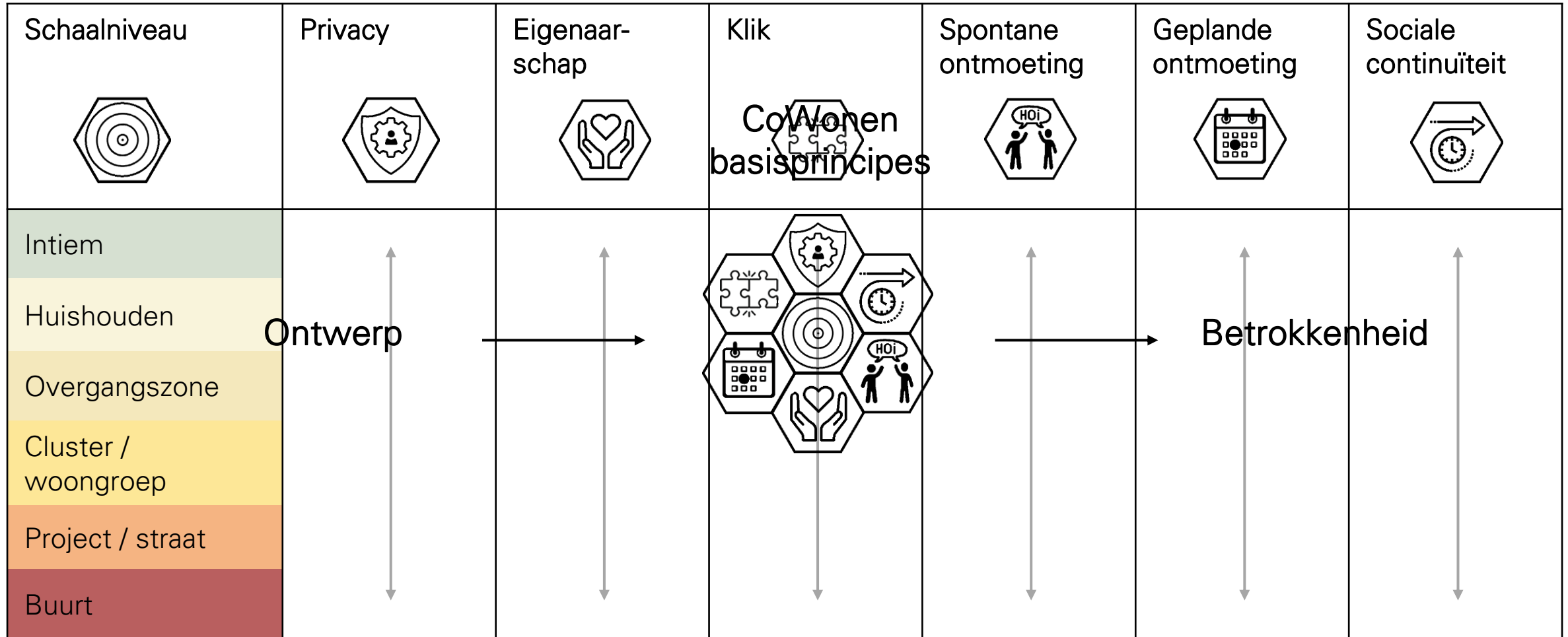

Samengevat

Sociaal Ruimtelijke Schaalniveaus

Ontwerpen voor betrokkenheid

Tijmen Kuyper & Flip Krabbendam

Ontwerp & advies voor gemeenschap:

- PvE en ontwerpadvies
- Co-design workshops
- Lezingen

info@CoWonen.com

CoWonen.com

CoWonen.com/book

